
Nacionalna, regionalna in urbana prestrukturiranja kot posledica hitrih sprememb: trendi, implikacije, politike

Author(s): Andrej GULIČ and Draginja NIKOLIĆ

Source: *Urbani Izziv*, No. 21/22, PLANIRANJE IN UREJANJE PODEŽELJA (december 1992 / December 1992), pp. 126-130

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

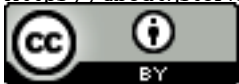
Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180207>

Accessed: 21-02-2025 18:40 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Projekt predvideva uporabo sistema v raziskovalnem okolju, in sicer samo s kritijem dejanskih stroškov uporabe sistema, po tržni ceni pa bodo informacije dostopne tudi za profesionalne namene. Kljub možnosti, da komisija Evropske skupnosti projekt v fazi vrednotenja zavrne, predstavlja le-ta že s svojo idejo pomemben prispevek k povezavi med ustanovami, ki upravljajo z informacijskimi viri s področja arhitekture v širšem pomenu besede.

Slovenija ima zaenkrat v sistemu tovrstne evropske kooperacije še precej nedejavno vlogo, zato je bil naš namen udeležbe na seminarju med drugim tudi navezati kar največ stikov, ki bodo omogočali dejavno sodelovanje. Kljub temu da Slovenija še ni članica Evropske skupnosti, so predlagatelji projekta ARCHI-NET pokazali zanimanje za sodelovanje z nami. Zato smo se dogovorili, da nas bodo obveščali o vseh pomembnejših korakih.

Pomemben rezultat naše udeležbe na seminarju je dogovor s predstavniki centra Informationszentrum Raum und Bau iz Nemčije, ki koordinira gradnjo podatkovne zbirke ICONDA, o dejavni vključitvi v graditev zbirke že v začetku prihodnjega leta. Podatke bomo črpali iz zbirke INDOK/knjižnice Urbanističnega inštituta, zato vse zainteresirane inštitucije s področja urejanja prostora vabimo, naj se oglasijo s svojimi predlogi za vključevanje v našo podatkovno zbirko, s tem pa tudi v mednarodno zbirko ICONDA.

Pogovarjali smo se tudi o možnostih za vključevanje v koordinirano izdelavo CD-ROM-a METROPOLITAN. Le-to bo možno, ko bo naša podatkovna zbirka dovolj obsežna, zaenkrat pa je naš cilj zagotoviti možnost za uporabo tega CD-ROM-a v INDOK/knjižnici Urbanističnega inštituta.

Menimo, da smo na seminarju dosegli pomemben premik pri vključevanju tako Urbanističnega inštituta kot tudi Slovenije v mednarodno mrežo pretoka informacij s področja urejanja prostora v Evropi. Upamo, da bo s projektom ARCHI-NET že v bližnji prihodnosti zaživel

sistem, ki bo uporabnikom resnično omogočal hiter in enostaven dostop do pogosto zelo iskanih informacij.

mag. Ksenija Kovačec Naglič, dipl. mat

Opombi:

¹ Podatkovna zbirka ICONDA je v Sloveniji linijsko dostopna s posredova-

njem CTK na sistemu TRIP, instaliranim na Računalniškem centru Univerze v Ljubljani.

² Coordinamento Nazionale delle Biblioteche di Architettura: ARCHI-NET: a Distributed Multimedia Information System for Architecture, Town Planning, Interior & Industrial Design (draft), 1992.

Andrej GULIČ

Draginja NIKOLIČ

Nacionalna, regionalna in urbana prestrukturiranja kot posledica hitrih sprememb: trendi, implikacije, politike

Poročilo o 41. svetovnem kongresu IFHP (International Federation for Housing and Planning)

Kongres, ki ga je IFHP organiziral v sodelovanju z izraelskim Ministrstvom za notranje zadeve, Ministrstvom za gradnjo in stanovanja ter mestom Jeruzalem, je potekal od 13. do 18. septembra 1992 v Jeruzalemu. Prisostvovalo je okrog 600 udeležencev iz 37 držav. Na kongresu so dejavno sodelovali tudi predstavniki iz Slovenije.

Tema kongresa je bila razdeljena v štiri sklope:

1. strukturne spremembe in prostorska porazdelitev na nacionalni in regionalni ravneh,
2. stanovanjska problematika,
3. prestrukturiranje regionalnih in urbanih gospodarstev,
4. nove tehnologije in varstvo okolja.

Delo je potekalo v okviru plenarnih sej, sekcij, predstavitev študij primerov in tematskih delavnic. Kongresni program je vključeval tudi "mobilne delavnice", to je ogled projektov, zanimivih z načrtovalskega ali razvojnega vidika, na različnih lokacijah v Izraelu. Za strokovno razlago so poskrbeli strokovnjaki in

predstavniki upravnih organov, ki se na različnih ravneh ukvarjajo s predstavljenimi območji in specifičnimi problemi. V okviru kongresa so potekala še srečanja izvedenskih in delovnih skupin za stanovanjsko problematiko, cenitev in obdavljanje stavbnih zemljišč, okolje, transport ter urbani razvoj in upravljanje mest.

V uvodnih referatih in predstavitev je bil predstavljen oris stanja in trendov razvoja po posameznih vsebinskih področjih predvsem za Zahodno Evropo, deloma ZDA, Kanado in Japonsko ter v manjši meri za vzhodnoevropske države. Predstavitve lahko strnemo v ugotovitev, da postajajo prostorski vzorci procesov vedno kompleksnejši, tudi v ozkem prostoru se močno razlikujejo in spreminjajo ter so si znotraj posameznih držav in regij pogosto nasprotni. Vedno težje je identificirati "prevladujoče trende" ali enotne vzorce. Mnogi procesi so šele v začetni fazi, tako da je težko zanesljivo predvideti njihove družbene, gospodarske, kulturne in prostorske posledice, za raziskovanje na nekaterih področjih pa je nujen razvoj novih konceptualnih pristopov. Vedno večji pomen pridobivajo vidiki varstva okolja in sprejemljivega (sustainable) razvoja, čeprav gre v mnogih primerih za še zelo nejasne ali

neizdelane koncepte (npr. sprejemljiv razvoj mest). Glavne vsebinske poudarke posameznih tematskih sklopov povzemamo v nadaljevanju.

Velik del kongresnega programa je bil posvečen predstavitvi novejših izraelskih izkušenj in rezultatov na področju prostorskega planiranja, ki je v zadnjih letih z doseljevanjem velikega števila Židov iz vzhodnoevropskih dežel, predvsem bivše Sovjetske zveze, in Afrike ter prodorom zavesti o tem, da naraščajočih problemov kot posledice dosedanjega razvoja ni mogoče reševati po načelu "še več enakega", ponovno pridobilo pomen. Trenutno največji izziv predstavljajo naslednje opredelitve:

- zagotoviti primerna stanovanja in delovna mesta za nove priseljence; v letih 1989 se je priselilo 420.000 Židov, v naslednjih petih letih pa naj bi število novih priselencev znašalo 200.000 letno;
- doseči prostorsko enakomernejši razvoj; večina prebivalstva kot tudi dejavnosti je zgoščena v centralnem in severnem delu države, kjer na 40 odstotkih ozemlja živi 92 odstotkov prebivalcev, zaradi česar prihaja do prekomerne rabe virov, resnih ekoloških ter socialnih problemov; za boljše predstavo naj navedemo, da meri Izrael 20.700 km² in ima 5 milijonov prebivalcev;
- čim bolj integrirati zasedena palestinska ozemlja in arabsko prebivalstvo v Izraelu.

Razvoj v smeri doseganja zastavljenih ciljev naj bi kratkoročno omogočil Nacionalni plan št. 31 in njegove razdelave na regionalni in lokalni ravni, dolgoročno pa plan Izrael 2020, katerega priprava je v teku. Postopek izdelave je razdeljen v tri faze: analizo možnih smeri razvoja, sintezo pridobljenega znanja v alternativne zasnove razvoja ter ovrednotenje različic, čemur sledi podrobnejša obravnava izbrane različice in oblikovanje ustreznih priporočil. Delo poteka simultano po treh različnih metodologijah: metodologiji racionalnega vseobsežnega planiranja, po "kreativni metodi prostorskih različic" in metodi scenarijev (več o vsebini v članku A. Guliča Strategija prostorskega raz-

voja Izraela v obdobju hitrih sprememb, ki bo izšel v eni od prihodnjih števil revije IB).

1. Strukturne spremembe in prostorska porazdelitev na nacionalni in regionalni ravneh

Po - danes že razvpitih - procesih koncentracije prebivalstva v osrednjih regijah držav, potekajočih v 50. in 60. letih, ki so povzročili izpraznitev obrobni regij, in dekoncentracije, ki je svoj vrhunec v večini zahodnoevropskih držav dosegla v 70. letih, so 80. leta prinesla ponoven premik v smeri koncentracije prebivalstva v osrednjih regijah držav. Ta trend je bil opazen npr. na Švedskem, Nizozemskem, Danskem ter v Belgiji in le v Franciji je bil selitveni saldo izrazito pozitiven v korist obrobni regij. Podoben proces je bilo mogoče opazovati tudi v metropolitanskih regijah, kjer naj bi gibanje prebivalstva spremljalo t. i. življenjski cikel mest.

Državne politike za usmerjanje populacijskih tokov so bile v teh desetletjih v glavnem neuspešne ali vsaj niso mogle v večji meri zadržati prevladujočih trendov: v Izraelu so npr. v 50. letih poskušali načrtno usmerjati priseljeno prebivalstvo v ruralna naselja ter v nova mesta vzdolž meje in v redko naseljenih območjih, kljub temu pa je danes poselitev koncentrirana v ozkem obalnem pasu in v severnih delih države. Pri sedanjem valu priselitev tega pristopa ne zagovarjajo več; temeljna pravica vsakega priseljenca naj bi bila svobodna izbira kraja bivanja.

Konec 80. let označuje kompleksnejši vzorec populacijskih tokov v prostoru, kot temeljno značilnost pa nekateri avtorji ugotavljajo konvergenco selitvenih saldov med osrednjimi in obrobni regijami zahodnoevropskih držav, ZDA, Kanade in Japonske. Ta proces omenjajo tudi kot možno prevladujočo značilnost populacijskih gibanj v razvitih državah v naslednjem desetletju, medtem ko naj bi v državah evropskega obrobja, ki so še vedno v fazi močne industrializacije, prevladovala koncentracija prebivalstva oz. urbanizacija.

Trenutno najaktualnejše so raziskave in napovedi populacijskih gibanj v postindustrijskih ali informacijskih družbah. Po eni strani je zaradi večje fleksibilnosti in manjše prostorske determiniranosti informacijskih tehnologij mogoče pričakovati pojav na teh tehnologijah temelječih dejavnosti v obrobni regijah, izraziti pa je tudi trend koncentracije nadzornih in upravljaljskih funkcij v večjih središčih in njihovih metropolitanskih regijah. Porazdelitev prebivalstva naj bi v prihodnje sledila spremembam v porazdelitvi "zaposlitvenih priložnosti". Njihov vzorec bodo v skladu s specifičnimi lokalnimi značilnostmi, kot so prisotnost visoko usposobljene delovne sile, dobra povezanost z nacionalnimi in mednarodnimi transportnimi omrežji, ugodni socialni in kulturni pogoji za prehod na nove dejavnosti, sooblikovale spodbujevalne značilnosti novih informacijskih tehnologij ter zakonitosti lokacijskega obnašanja raziskovalno-razvojni dejavnosti in na visokih tehnologijah temelječe industrije.

Novejši trendi v porazdelitvi prebivalstva vplivajo tudi na vzorce prostorske organiziranosti: namesto hierarhičnega sistema naselij se oblikujejo omrežja naselij, ki so medsebojno v komplementarnem funkcijskem razmerju in v katerih je potencial rasti in razvoja posameznega naselja določen z značilnostmi širše regionalne mreže ter lastno zmoglostjo generiranja inovacij in prodora na mednarodne trge.

Ponuja se seveda vprašanje, kakšna bo v teh novih razmerah vloga načrtovanja razvoja - tudi fizičnega - mest in drugih naselij. Po mnenju strokovnjakov se kljub slabim izkušnjam iz preteklosti in dejstvu, da vlada do procesa načrtovanja in načrtovalcev samih nekakšno nedoločno nezaupanje, kar povzroča tudi izgubo načrtovalske samozavesti strokovnih krogov, načrtovanju razvoja ni mogoče odreči - in celo nasprotno: načrtovanje naj postane temeljitejše in bolj ambiciozno. Pogoj za doseganje boljših rezultatov v prihodnosti je med drugim revizija dosedanjih načrtovalskih metod, načrtovanje samo pa naj pripomore k:

- povečanju konkurenčnih prednosti posameznih mest v tekmovanju na nacionalni in mednarodni ravni (dobra organiziranost mest z učinkovito prometno mrežo in dobrimi bivanjskimi pogoji),
- družbeni koheziji, ki jo zmanjšujejo družbeno, gospodarsko in fizično propadajoča območja,
- izboljšanju življenjskih razmer in kvalitete življenja za vse prebivalce, socialne kategorije in tipe gospodinjstev.

2. Stanovanjska problematika

Kot uvodno zanimivost naj omenimo podatek, da predstavljajo hiše in ostale stavbe najpomembnejši fizični kapital družbe, katerega vrednost povprečno za desetkrat prekaša vrednost cest in železnic, in kot uvodno misel to, da "v večini razvitih držav vlade do določene mere sprejemajo odgovornost za primeren bivanjski standard prebivalstva", torej vodijo ustrezno politiko na tem področju.

Na spremembe na področju stanovanjske problematike posebej močno vplivajo nenadne demografske spremembe. Nekateri najpomembnejši vzroki in značilnosti sedanjih demografskih procesov v zahodni Evropi so:

- obsežni migracijski tokovi kot posledica razpada vzhodnoevropskih režimov in vojne na Balkanu,
- spremembe v demografski strukturi zaradi procesov, kot so migracije v prejšnjih obdobjih, znižanje smrtnosti,
- družbeno - demografske spremembe, povezane s prehodom v postindustrijsko družbo.

Staranje prebivalstva, povečevanje gospodarske neodvisnosti žensk in spremenjene vrednote v družbi nasploh povzročajo spremembe tudi v strukturi gospodinjstev. Veča se predvsem delež gospodinjstev z enim članom: na Švedskem npr. je ta skupina najštevilnejša, sledijo gospodinjstva z dvema in nato gospodinjstva z več člani.

Zaradi teh sprememb kot tudi zaradi večanja blagostanja v nekaterih državah in delih družb se povečuje povpraševanje po stanovanjih,

predvsem bolj kvalitetnih. Pogosto je sinonim za višjo kvaliteto čistejše in bolj mirno okolje izven mest. Tako višanje kvalitete bivanja je v neskladju s prizadevanji za sprejemljiv (sustainable) razvoj, saj zahteva rabo neobnovljivih virov in lahko povzroča večje onesnaževanje okolja. Eno od rešitev predstavlja reurbanizacija, ki bi jo omogočila kvalitativna obnova mestnega prostora.

Glavna značilnost trga stanovanj seveda njegova kompleksnost, vendar pa se na zahodnoevropskih lokalnih trgih kažejo nekatere zanimive tendence:

- povečanje deleža lastniških stanovanj v primerjavi z najetimi, kar je predvsem posledica načrtnega spodbujanja privatizacije družbenih stanovanj; v ta namen so nekatere države sprejele različne politike in ukrepe, s katerimi so želele proces čim bolj pospešiti; zaradi povečanja naložb v nakup stanovanj se je po eni strani zmanjšal delež sredstev za naložbe v gospodarstvo, zaradi recesije in s tem povečane stopnje brezposelnosti ali znižanja prejemkov pa obsežni sloji prebivalstva v nekaterih deželah niso več sposobni odplačevati obveznosti v zvezi z nakupom stanovanj, kar ob neobstoju ustreznih državnih politik povzroča hude socialne stiske, reševanje problema bivanja s podstandardnimi stanovanji in tudi brezdomstvo;
- stanovanja so v manjši meri predmet špekulacij z nepremičninami, njihova vrednost pa se oblikuje bolj na osnovi uporabne vrednosti za lastnika kot na menjalni vrednosti na trgu nepremičnin.

3. Prestrukturiranje urbanih in regionalnih gospodarstev

W. B. Stöhr je v svojem referatu opozoril, da je prestrukturiranje - čeprav je postal izraz moden šele v začetku 80. let - v bistvu proces, ki poteka že od prehoda s samooskrbnega gospodarjenja na izmenjavo proizvodov na lokalni in regionalni ravni. Značilnost sedanjega "prestrukturiranja" je predvsem hitrost procesa in dejstvo, da ga usmerjajo globalne sile.

Na spremembe v urbanih in regionalnih gospodarstvih razvitih držav močno vplivajo predvsem gospodarska recesija, globalizacija gospodarstva in prehod od industrijskega k informacijskemu načinu proizvodnje. Krepi se vloga regionalnih prostotrgovinskih združenj, ki z vedno tesnejšim povezovanjem držav ustvarjajo gospodarska omrežja. Za uspešno delovanje omrežij je nujen temeljni pogoj dobra komunikacijska in transportna povezanost in povezljivost. Glavne značilnosti infrastrukturnih omrežij naj bi bile zanesljivost, fleksibilnost in raznovrstnost. Pomanjkljivosti teh omrežij se utegnejo izkazati kot eden od glavnih zaviralnih dejavnikov tudi v razvoju Evropske skupnosti kot gospodarskega omrežja.

Morda najvažnejši proces v razvitih državah pa je prenos poudarka s proizvodnih na neproizvodne dejavnosti: delež zaposlenih v terciarnem, kvartarnem in kvintarnem sektorju že presega polovico vseh zaposlenih, pomemben pa je tudi delež tistih, ki so zaposleni v t. i. informacijskih servisnih dejavnostih. Medtem ko se proizvodnja decentralizira, se informacijske servisne dejavnosti razvijajo v večjih mestih z visoko koncentracijo drugih neproizvodnih dejavnosti. Tudi znotraj teh vozliščnih mest obstajajo predeli, kjer se informacijske servisne dejavnosti koncentrirajo (npr. City, Whitechapel in West End v Londonu).

S povečanjem deleža informacijskih servisnih dejavnosti v gospodarstvih mest je prišlo do bistvenih sprememb v strukturi delovnih mest ter v strukturi delovne sile: izražena sta sloja visoko izobraženih delavcev z visokimi dohodki in nizko kvalificiranih delavcev z nizkimi dohodki, medtem ko se je močno zmanjšal delež "srednjega sloja" nižjih uradnikov in kvalificiranih delavcev. S selitvijo proizvodnje iz mest se je zmanjšalo število delovnih mest v industriji. Posledica je prostorska neuskkljenost ponudbe delovnih mest in delovne sile, saj ostajajo ob veliki brezposelnosti v mestih zahtevnejša delovna mesta nezasedena ali jih zapolnijo delavci, ki se vozijo tja od daleč.

Poleg informacijskega sektorja, ki je bil glavni generator gospodarske rasti v 80. letih, so v nekaterih mestih pričeli pospešeno razvijati tudi druge dejavnosti, kot npr. kulturne, izobraževalne, turistične, ki naj bi pripomogle h kvalitetnejšemu življenju in razvoju mest ali omogočile prehod na sodobnejšo gospodarsko strukturo npr. starih industrijskih mest.

Eno od najpomembnejših področij za razvoj regionalnih gospodarstev je razvoj in difuzija novih visokih tehnologij, ki se časovno in prostorsko praviloma zgoščajo v razvitih regijah. Potrebni inkubatorski pogoji naj bi bili:

- pozitivna naravnost do razvoja novih dejavnosti,
- gospodarska raznovrstnost,
- ustrezno komunikacijsko omrežje in
- zadostna fleksibilnost političnih in organizacijskih omrežij.

V predstavitvi problematike na področju regionalnih gospodarstev je prevladovala analiza dogajanja v Evropi, predvsem v zvezi z Združenimi državami Evrope. Zdi se namreč, da je bil ob pripravah na združevanje, ki naj bi temeljilo predvsem na dolgoročnem gospodarskem povezovanju in katerega glavni rezultati naj bi bili:

- mednarodna konkurenčnost,
- gospodarska in tehnološka prevlada na globalni ravni,
- notranja kohezivnost in sodelovanje,
- zanemarjen družbeno - kulturni in politični vidik, kar se med drugim izraža v majhni podpori procesu združevanja v precejšnjem številu držav in sorazmerno slabi osveščenosti bodočih državljanov Združene Evrope o namenih in poteku procesa povezovanja.

Vedno pomembnejši vidik združene Evrope postaja Evropa regij. Dodaten pomen pridobiva s prodiranjem spoznanja, da je spremembe v notranjem in zunanjem okolju posameznih regij in lokalnih skupnosti lažje spremljati in se nanje odzivati na ravni, ki je nižja od nacionalne - torej regionalni in lokalni. Strategije in organizacijske oblike, uporabljene za razreševanje razvojnih težav

so zelo različne, ne nazadnje odvisne tudi od razvitosti regije. In medtem ko se kvantitativne razlike med regijami ES trenutno zmanjšujejo, pridobivajo pomen kvalitativne razlike: poteka delitev na inovativne regije in regije, ki že služijo - ali pa zaradi zaostajanja v razvoju inovacijskega potenciala bodo služile - kot vir poceni delovne sile, surovin in lokacij za dislocirane proizvodne obrate. Še bolj kot za regije znotraj ES je ta usoda predvidljiva za države in regije bivše SEV.

4. Nove tehnologije in varstvo okolja

Nove visoke tehnologije zajemajo sicer več tehnoloških polj, vendar so kot ključni sklop tehnologij petega Kondratiffovega vala po navadi označene informacijske in telekomunikacijske tehnologije (IKT). Najbrž je temu položaju IKT pripisati dejstvo, da so njihove prostorske posledice že nekaj časa predmet raziskav. Ob tem preseneča, da so bile raziskave doslej bolj kot v njihov pomen za družbeni in gospodarski razvoj mest in regij usmerjene v preučevanje značilnosti lokacijskega obnašanja produkcijskih enot.

Temeljna vloga, ki naj bi jo IKT odigrale v prihodnjem družbenem in gospodarskem razvoju, je povečanje organizacijske in lokacijske fleksibilnosti na različnih področjih gospodarske dejavnosti. Kljub temu je neutemeljeno pričakovati, da bodo s tem odpadle fizične razsežnosti in ovire v prostoru in da bo posledica implementacije IKT enakomeren prostorski razvoj: spremembe naj bi se kazale bolj v "novih in kompleksnejših artikulacijah dinamike mobilnosti in fiksности". Dosedanje empirične raziskave kažejo celo nasprotno sliko: v Angliji sta največ delovnih mest, povezanih z uvedbo IKT, pridobila London in Južna Anglija.

Spremembe lokacijskih dejavnikov kot posledica uvedbe IKT ne morejo biti absolutne, saj bodo obstoječe družbene, gospodarske in institucionalne strukturne značilnosti modificirale spremembe v smislu ohranjanja kontinuitete. Prednost IKT naj bi bila predvsem v tem, da

bodo z večanjem števila prostorskoorganizacijskih izbir omogočile izrabo priložnosti, ki nastajajo zaradi majhnih razlik v prostoru ter nadzor nad procesi proizvodnje in distribucije.

Zaradi dosedanje neenakomerne širitve IKT v prostoru, sistemu naselij, družbi in strukturi podjetij - trenutno so uporabniki naprednih sistemov predvsem velika mesta, velika podjetja ter višji družbeni sloji - se je razširila zavest o potrebnosti oblikovanja lastnih strategij razvoja IKT v urbanih središčih in njihovih regijah. Vloge lokalnih politik so lahko različna, ukrepi pa segajo od izgradnje javnih IKT središč do oblikovanja družbenih in gospodarskih omrežij, ki naj omogočijo izrabo priložnosti, povezanih z IKT. Priložnosti so številne in raznovrstne:

- uporaba IKT z vzpostavljanjem zvez s širšim okoljem v perifernih naseljih omili probleme marginalizacije,
- v velikih industrijskih mestih so del razvojnih strategij, povezanih s posodobitvijo gospodarske strukture,
- v metropolah lahko pripomorejo k izboljšanju delovanja različnih sistemov.

S širšo uvedbo in rabo IKT bo delno odpadla dosedanja lokalno-regionalno-nacionalna hierarhija v komuniciranju, spremenilo se bo najbrž tudi razmerje med regionalnimi in sektorskimi politikami. Največja trenutno percipirana nevarnost je, da bo globalno integracijo na osnovi IKT spremljala dezintegracija na lokalnih in regionalnih ravneh.

Morda tudi zaradi zadrege v zvezi z opredelitvijo "sprejemljivega" razvoja mest, kompleksnosti ter sorazmerno slabe raziskanosti področja politika varstva okolja v povezavi z novimi tehnologijami gradnje ni bila deležna posebej obširne obravnave. Kot glavne teme, ki jim je v prihodnje potrebno posvetiti več pozornosti, so bile omenjene kvaliteta življenja v mestih, odgovorna raba materialov in drugih virov ter ekonomsko upravljanje s stavbnim skladom.

mag. Andrej Gulič, dipl. soc.; Draginja Nikolić, dipl. inž. agr.

Sodelavci UI RS, mag. Andrej Gulič, mag. Peter Gulič in Draginja Nikolič so sodelovali na 41. kongresu Svetovne mednarodne organizacije IFHP v Jerusalemu, s referati, ki so na voljo v knjižnici UI RS ali pri avtorjih. Objavljamo izvlečke dveh.

Andrej GULIČ

Prostorski razvoj Slovenije: Aktualni odgovori na stare in nove strukturalne probleme

Republika Slovenija kot mlada evropska država v zadnjem obdobju doživlja daljnosežne družbene in gospodarske spremembe, ki v jedru spreminjajo značilnosti do sedaj uveljavljene industrijske razvojne paradigme, usmerjene v uresničevanje projekta socialistične družbe. Strukturalne razvojne spremembe se uveljavljajo in utrjujejo predvsem:

1. z odpravljanjem dosedanjega samoupravnega političnega sistema in liberalizacijo gospodarstva;
2. z dezindustrializacijo gospodarske strukture in s poudarjanjem razvoja raznovrstnih storitvenih dejavnosti;
3. s spreminjanjem narave in pogojev zaposlovanja in s tem povezanimi spremembami v kvaliteti življenja in kvaliteti bivalnega okolja najširših slojev prebivalstva;
4. s pospeševanjem inovacijsko tehnološkega razvoja in njegovo implementacijo v vse gospodarske in družbene segmente;

5. s postopnim spreminjanjem dosedanjih vzorcev ozemeljske delitve dela.

Na strukturalne spremembe v gospodarskem podsistemu in drugih podsistemih pa ne vplivajo samo gospodarski dejavniki, temveč tudi politični dejavniki, med njimi predvsem nagli in burni proces političnega osamosvajanja in priznavanja Slovenije kot enakopravnega mednarodnega subjekta. Ločitev od Jugoslavije in mednarodno priznanje je postavilo Slovenijo v povsem spremenjen geopolitični položaj kateremu se mora mlada država hitro in učinkovito prilagoditi, če hoče preživeti in se še naprej razvijati. Zankrat so gospodarske posledice spremenjenega geopolitičnega položaja Slovenije večinoma negativne. Med njimi naj izpostavimo predvsem izgubo skoraj celotnega bolj ali manj nezahtevnega jugoslovanskega trga blaga, kapitala, surovin in delovne sile in nezmožnost takojšnje prilagoditve proizvodnim standardom, ki veljajo v Evropski skupnosti in ostalih razvitih državah, kar vpliva na selektivno zmanjševanje proizvodnje, naraščanje brezposelnosti, padanje življenjskega standarda prebivalcev itd.

Kljub nakazanim aktualnim negativnim posledicam strukturalnega prilagajanja slovenskega gospodarstva so možnosti za prihodnji gospodarski, družbeni in prostorski razvoj več kot obetavne. Tako lahko med globalne razvojne prednosti Slovenije štejemo:

1. neposredno fizično, funkcionalno, družbeno, kulturno in drugo navezanost predvsem zahodnega dela Slovenije na visoko razvite severovzhodne pokrajine Italije.
2. Podobno večplastno navezanost predvsem severnih slovenskih regij na razvito in od morja odrezano Avstrijo. Severnojadranska lega Slovenije in opremljenost z morskim pristaniščem Koprom ustvarja objektivne možnosti za razvoj novih mednarodnih in meddržavnih razvojnih osi, ki bi spodbudile ozemeljsko delitev dela med Slovenijo in omenjeno Avstrijo ter sosednjimi državami.

3. Podobna ugotovitev velja tudi za možnosti gospodarskega in prometnega sodelovanja z Madžarsko, ki ne skriva želje, da bi postala nekakšen "evropski Hongkong", in tudi s Češko-Slovaško.

4. Sorazmerno razvejena gospodarska struktura in obstoj večjega deleža podjetij kot v drugih bivših vzhodnoevropskih socialističnih državah, vajenih načel delovanja razvitega evropskega trga.

5. Ugodni naravni in v perspektivi tudi človeški resursi za razvoj nekaterih "mehkih" gospodarskih sektorjev (predvsem turizma, trgovine, obrti, znanosti itd.).

Strukturne spremembe, ki nastajajo v okviru političnega in gospodarskega podsistema, vplivajo tudi na spremembe v okviru prostorskega podsistema. Zato se je v strokovnih in državnih krogih utrdilo prepričanje, da zgoraj omenjenih razvojnih sprememb ni več mogoče kakovostno spremljati, obvladovati in usmerjati v okviru dosedanjega sistema družbene in prostorske organizacije države in da je potrebno poiskati nove systemske in razvojne rešitve, ki bodo ponudile odgovore na številne relevantne prostorske probleme.

1. Odpiranje državnih meja Slovenije.

Perspektivno odpiranje Slovenije v Evropo in njeno vključevanje v Evropsko skupnost bo vplivalo na večji dotok tujega kapitala, tujih delavcev, tujih oz. evropskih organizacijskih in institucionalnih vzorcev obnašanja. Zato se bo morala Slovenija pospešeno infrastrukturno dograjevati z izgradnjo avtocest, hitre železnice, telekomunikacijskih sistemov in z modernizacijo ostalih infrastrukturnih sistemov. Zaradi zahtev po dvigovanju kvalitete življenja domačega prebivalstva in potreb po pritegovanju tujih delavcev bo Slovenija morala izboljševati kvaliteto lastnega bivalnega okolja.